From: Raadsgriffie Gemeente Enschede <Raadsgriffie@enschede.nl>
Sent: woensdag 24 juni 2020 15:13:00
To: Raadsgriffie Gemeente Enschede
Cc:
Subject: Voortgang actie “Stop de begrotingserosie”
Attachments: Analyse Instrument JdK 20200413_Enschede_tmJR2019.xlsx; Vervolg Actie Stop de begrotinsgerosie structurele weeffout in de financiering van gemeenten .pdf; kerngrafieken.pdf

---

BETREFT: Voortgang actie “Stop de begrotingserosie”, ofwel **STRUCTURELE WEEFFOUT** in de financiering van Rijk naar Gemeenten

Geachte Raad, geacht College,

Op 2 juli vergadert de Vaste Kamer Cie BZK over het Gemeentefonds.

- Begin maart heeft u van de gemeente Enschede een analyse instrument ontvangen, om inzicht te krijgen in de oorzaak van de tekorten op uw begroting en gezamenlijk een signaal af te geven richting Den Haag inzake de structurele weeffout die er in de opbouw van het Gemeentefonds zit.

- De noodzaak is groot om gezamenlijk een signaal af te geven, dat gemeenten zich verenigen en bewijzen waar de pijn zit. Alleen zó kunnen we structureel zaken veranderen, die momenteel de oorzaak zijn van alle tekorten, door de gemeenten gevoeld.

Inmiddels hebben meer dan 40 gemeenten het instrument toegepast en doen mee aan de actie om het signaal af te geven.

Ook hebben inmiddels ruim 120 gemeenten aangegeven geïnteresseerd zijn.

Samen is dit ca 50% van alle gemeenten.

Sommige gemeenteraden dienen binnenkort een motie in om dit instrument toe te passen en zich aan te sluiten bij de beweging.

Daarmee is deze beweging de grootste die zich nu manifesteert. Sluit ook u zich aub aan, alleen zo geven we een krachtig en goed onderbouwd signaal af en laten we zien ons niet uit elkaar laten spelen, maar ons verenigen, omdat de structurele weeffout ons allen treft!

- Hierbij sturen wij u de nieuwste versie van het analyse instrument
- Invulling ervan kost thans nog maar 90 minuten !
- We sturen u ook een lay-out van het nieuwe dashboard.

- Ook sturen wij u de brief. Zoudt u ons per omgaande willen laten weten of u:
- A) alreeds de analyse heeft gemaakt?
- Zoja, zoudt u ons uw bevindingen kunnen sturen?
- en een naam willen doorgeven van de contactpersoon bij u in de gemeente?

- B) Voornemens bent de analyse uit te voeren?
- Zo ja, ook graag even een contactpersoon doorgeven.

- C) Meer informatie wenst omtrent instrument en actie?
- Bel dan met Joost Nijhuis, Raadslid Enschede – mobiel: 06 26 38 40 76
- Of mail: j.nijhuis@enschede.nl
- Hieronder vindt u nog 2 artikelen uit Binnenlands Bestuur inzake onze actie:

zie: https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/nieuws/raad-enschede-roept-op-tot-landelijke-revolte.12566711.lynkx

Zie: https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/nieuws/gemeentefonds-moet-helemaal-op-de-schop.13591094.lynkx?tid=TIDP365457X81D61628D2DF46C8B9B89A628773DD70YI5&utm_campaign=BB_NB_Dagelijks&utm_medium=email&utm_source=SMG&utm_content=933_18-06-2020

met hartelijke groet, namens de rekeningencommissie gemeente Enschede,

Joost Nijhuis

KERNGRAFIEKEN

Enschede

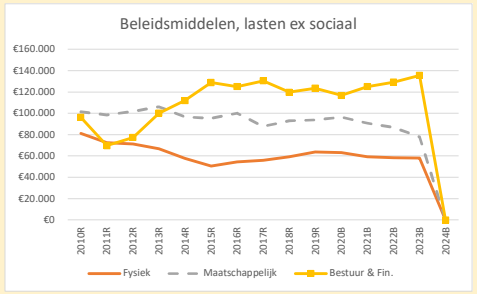

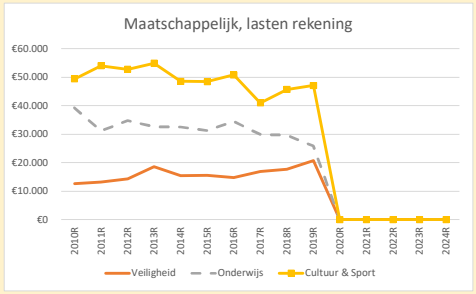

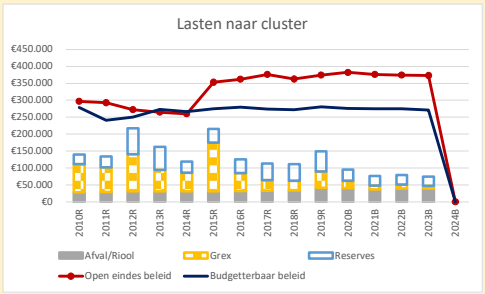

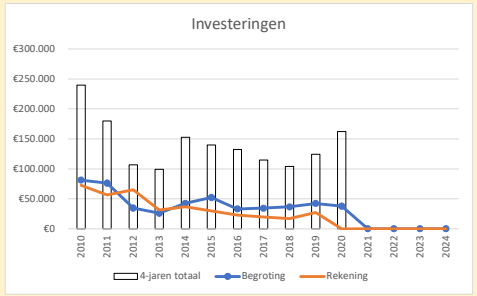

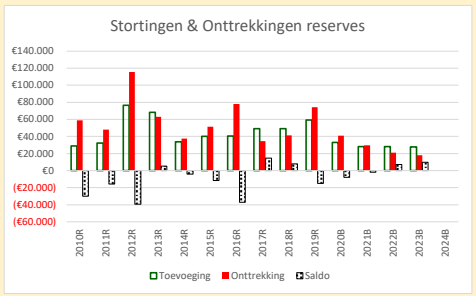

Bevolking en Sociaal domein ten opzichte van gemeentegrootteklasse		
Gemeente:	***Enschede***	
Grootteklasse		
Lasten laaste jaarrekening	€ 804.419	**2019**
Saldo na reserves voor res. Bestemming	€ 9.265	# jr data
Aantal jaren neg. res. vòòr reserve	6	10
		G4 onderli
Score Sociaal Domein	**Slechter**	n.v.t.
Lasten Bijstand/Werk	**Hoger**	n.v.t.
Lasten Sociaal domein overig	**Neutraal**	n.v.t.
Gemiddeld Besteedbaar Inkomen	**Lager**	n.v.t.
Huish. in langdurige armoede (>4jr)	**Meer**	n.v.t.
Score Financieel	**Neutraal**	n.v.t.
Bevolkinggroei 2019 (1995=100)	**TRAGER GROEIEND**	n.v.t.

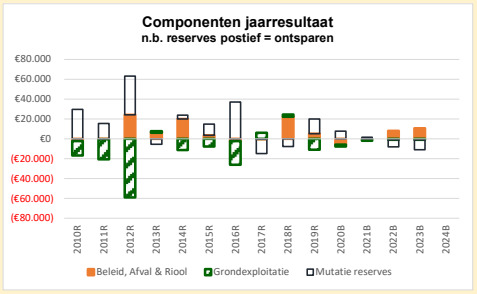

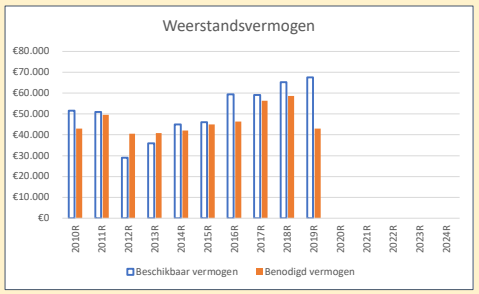

Bevolking 2030 (2020=100)	TRAGER GROEIEND	n.v.t.
2030: 0-20 jr (2020=100)	Neutraal	n.v.t.
2030: 20-65 jr (2020=100)	Neutraal	n.v.t.
2030: 65+ jr (2020=100)	TRAGER GROEIEND	n.v.t.
2030: huishoudens (2020=100)	TRAGER GROEIEND	n.v.t.
2030: 1 pers. Huishouden (2020=100)	Neutraal	n.v.t.
Bevolking 2040 (2020=100)	KRIMP	n.v.t.
2040: 0-20 jr (2020=100)	Neutraal	n.v.t.
2040: 20-65 jr (2020=100)	Neutraal	n.v.t.
2040: 65+ jr (2020=100)	Neutraal	n.v.t.
2040: huishoudens (2020=100)	Neutraal	n.v.t.
2040: 1 pers. Huishouden (2020=100)	TRAGER GROEIEND	n.v.t.
Datakwaliteit Financiële kengetallen	*Data ok*	

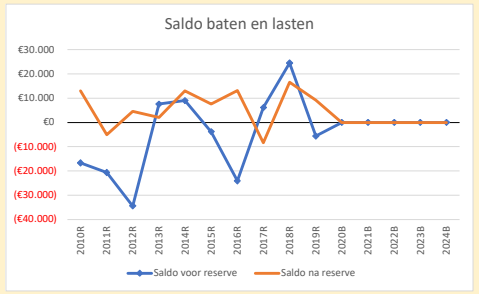

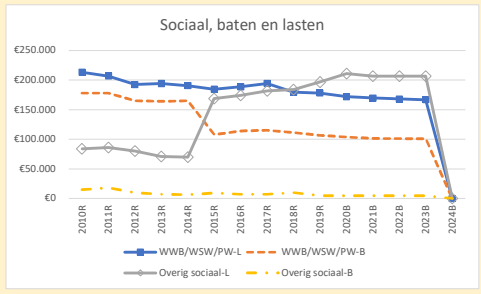

Vervolg actie "Stop de begrotingserosie
Herstel de STRUCTURELE WEEFFOUT in de financiering van gemeenten !
(17 juni 2020: auteur: Joost G.A. Nijhuis, Raadslid VVD fractie Enschede)

De start:
Begin maart 2020 is door het gemeentebestuur van Enschede aan alle gemeenten gratis een instrument aangeboden dat, over de begrotingen van de afgelopen 10 jaar gelegd, minutieus laat zien welke tekorten op de gemeenterekening toewijsbaar zijn aan hetzij coalitiebeleid" danwel een structurele weeffout vanuit het Rijk.

De actie wenst deze structurele weeffout in de financiering van gemeenten collectief aan de kaak te stellen en de minister te bewegen tot een herijking van het Gemeentefonds.

Drie redenen waarom Enschede dit instrument als gemeentebestuur aanbiedt:
1) Verschaft het noodzakelijke inzicht, dat ertoe leidt dat er het Gemeentefonds totaal nieuw wordt opgetuigd, zodanig dat een reparatie gaat plaatsvinden op de financiering van Rijk naar gemeenten.
2) Waarborgt een landelijke goed te vergelijken speelveld, doordat door inzet van dit instrument nu wél "appels met appels" worden vergeleken.
3) Een vuist richting het Rijk middels bundeling van alle uitkomsten van gemeenten. Er wordt landelijk aangetoond dat wijziging van de financiering van gemeenten noodzakelijk is om te voorkomen dat de klassieke taken van de gemeente structureel nog verder worden uitgehold.

De actie heeft al veel losgemaakt. Een hoofdartikel in Binnenlands Bestuur op 10 maart, lokale pers en BNR nieuwsradio, allen hebben er aandacht aan besteed. 1Vandaag zou deze actie op zaterdag 12 maart uit gaan zenden. Maar door Corona is de actie tijdelijk "on hold" gezet. Tot nu !

Al 130 gemeenten geïnteresseerd en geïnformeerd, nú nog ca 220 te gaan!
Er zijn bijna 130 gemeenten die hebben aangegeven geïnteresseerd te zijn en hier naar te willen kijken. Daarvan zijn er al bijna 40 gemeenten die het instrument inmiddels hebben toegepast.

Vóór Corona was de gedachte, om het Rijk aan te zetten tot een 'reparatie van het Gemeentefonds".
Nú zien we dat het Gemeentefonds totaal geherstructureerd dient te worden!

De Corona Crisis als Katalysator
Inmiddels zijn door de Corona crisis de feilen nog pijnlijker bloot komen te liggen.
Alle gemeenten hebben tijdens deze crisis hun uiterste best gedaan om haar bevolking de helpende hand te reiken. Enerzijds leidt dit tot enorme extra uitgaven, tegelijkertijd droogt veelal de inkomstenstroom op (parkeergelden, geen huur, geen lokale belastingen innen etc).

Ergo, **87% van ALLE gemeenten** in Nederland geeft aan dit jaar een tekort op de rekening te zien zullen krijgen. Daarnaast is het maar zeer de vraag of zij de begroting 2021-2024 'rond' kunnen krijgen, hetgeen wettelijk wél een verplichting is!

Status Quo:
De afgelopen weken zien we van alle kanten onrust. Gemeenten worden zich bewust van grote tekorten, die alleen nog maar zwaarder oplopen door Corona. Daarenboven zien we dat er geen ruimte meer is voor extra uitgaven, omdat veel gemeenten niet beschikken over reserves.

Maar ook: Quo Vadis?
Gevolg is dat iedereen gaat piepen. 1Vandaag zendt op 25 mei verontruste wethouders uit van Apeldoorn en Utrechtse Heuvelrug. 15 Gemeenten zenden op 16 juni een Corona manifest naar de minister, waarin zij waarschuwen voor en maatregelen voorstellen (actieplan tot een bedrag 1,25 mld) ten behoeve van wijken die in het bijzonder worden getroffen door de sociaal economische gevolgen van Corona. Een wethouder in Renkum is op 16 juni een actie #StopLokale Bezuinigingen gestart. Kortom, iedereen kakelt door elkaar!

In deze kakafonie is er slechts één constante: De gemeenten laten zich compleet uitspelen, ieder voor zich en God voor ons allen, én……iedereen kakelt over de symptomen, maar niémand ziet de structurele weeffout! En dát moet anders!

Een radicale andere oplossing
Wat we nu zien, dwingt ons om te gaan nadenken over een radicale en andere oplossing.

Er zijn een vijftal zaken die telkens weer terugkomen voor de gemeente, die niet verenigbaar zijn bij een structureel tekort in het budget:

1) In het sociale domein de "open einde regelingen" van WMO en Jeugdzorg, waarbij wettelijk bepaald is dat daar te allen tijde geld voor moet zijn.
2) Omdat het Rijk zeer gedetailleerde regels voor het sociaal domein stelt en door de druk die bestaat om exact gelijke in plaats van gelijkwaardige bij de lokale omstandigheden passende regels voor alle gemeenten toe te passen, hebben daarmee gemeenten nauwelijks eigen keuzeruimte en kunnen dus niet sturen op de uitgaven.
3) De wettelijke verplichting voor de gemeente om een sluitende begroting in te leveren, ergo, geen tekorten, anders grijpt de provincie in.
4) Voor de leefbaarheid van alle inwoners van een gemeente, is het noodzakelijk dat de "klassieke taken", zoals sportfaciliteiten, zwembaden, speeltuinen, bibliotheek, maar ook wegen, verlichting, belijning op de wegen voor de veiligheid, fraai verzorgde bermen, begaanbare stoepen etc etc., overeind worden gehouden. Het maakt de leefbaarheid en aantrekkelijkheid van een gemeente.
5) Grepen in de kas van het gemeentefonds in de afgelopen jaren door het Rijk, zoals de korting voor schaalvergroting van gemeenten van € 1 mld., terwijl het plan om grote gemeenten te maken is gesneuveld. Of het neerwaarts bijstellen van uitkeringen aan gemeenten als het Rijk niet in staat is de eigen begroting op te maken ("trap op, trap af").

De metafoor, het Rijk als zeug en de klassieke taken aan de "laatste tiet".
Het Rijk heeft bijkans het monopolie op het innen van belasting.
Daarom is een gemeente vaak voor meer dan 60 % afhankelijk van financiering van het Rijk.
De OZB-opbrengst van gemeenten is minder dan 10% van de gemeentelijke middelen.
De rest komt uit prijzen voor diensten.
Om een beeld te geven: alleen al de stijging van de kosten voor WMO en Jeugdzorg tussen 2015 en 2018 is ongeveer gelijk aan 25% van de totale OZB-opbrengst in 2018.

Ergo, als je het Rijk beschouwt als een grote zeug met tepels, en de voorste tepels geven veel melk, maar de laatste nauwelijks tot niet, dan zie je dat de "wettelijk opgelegde én daarmee qua inkomsten beschermde taken" te allen tijde aan de voorste tepels liggen.

Máár, de klassieke taken, die dus geen "wettelijke bescherming" genieten, hangen dus, zoals we hier in Twente altijd plachten te zeggen "altied aan de laatste tiet".
Anders gezegd, is er nog wat over, heb je geluk gehad, anders vind je het benodigde geld zelf maar.

Herkenbaar? Symptomen en kernvraag. Ga voor uzelf even na.
Enschede is een van de armste gemeenten van Nederland. En ziet zich nu al voor het 12e jaar op rij gedwongen om fiks te bezuinigen. Daarmee worden de klassieke taken altijd de dupe. Als gevolg daarvan dreigt de stad af te glijden naar een zorgelijk niveau. Iedereen kijkt altijd naar de tekorten voor bibliotheek, zwembad (symptomen), etc, maar denk nu eens na waar het échte probleem ligt!

De pan met kikkers
Waar de meeste gemeentebesturen nú over korte termijn effecten van Corona spreken, weet eenieder dat de gevolgen van Corona ook na het beëindigen van de financiële noodmaatregelen op de gemeentebegroting blijven drukken. Enerzijds omdat de ontstane tekorten moeten worden weggewerkt (opnieuw ten koste van klassieke taken!) en anderzijds omdat er een groot risico is op langduriger beroep op bijstand of zorgvoorzieningen. Als dit leidt tot veel extra art.12 aanvragen omdat gemeenten het niet meer bolwerken, ontstaat een zelfversterkend effect omdat andere gemeenten voor art.12 maatregelen opdraaien.

De armoede paradox
De beweging die we nu zien, mag omschreven worden als "de armoede paradox".

Gemeenten die nu al meer dan een decennium met structurele tekorten kampen, worden door deze structurele weeffout gedwongen in het klassiek takenpakket als hierboven beschreven, te snijden.

Juist gemeenten die al arm zijn - vaak door sociaal economische structuren - kennen hoge lokale belastingen.
De rek om die verder te verhogen is er al uit. Dit betekent dat er geen ruimte is om tekorten als gevolg van Corona of sociaal domein op te vangen en de traditionele lokale voorzieningen in stand te houden.
"Rijke" gemeenten kunnen een surplus inzetten om zo de gemeentelijke belasting "aangenaam" te houden. Arme gemeenten hebben deze luxe niet.

Ziedaar wat de "armoede paradox" inhoudt; bijvoorbeeld: de dagelijkse woonlasten voor huizenbezitters in een arme stad landelijk zijn bijkans het duurste en krijgen er het minste voor terug qua inrichting van de stad/gemeente.

Ergo, zeer onrechtvaardig en niet uit te leggen. Zó zijn arme gemeenten veroordeeld tot een (eeuwige) negatieve spiraal die nóg armer maakt en een keiharde waterscheiding veroorzaakt in de maatschappij.

Dé principiële vraag: Hoe arme gemeenten uit deze vicieuze cirkel te trekken ?
Nóg een paradox!
Er zijn recent ambtelijke voorstellen gepresenteerd om gemeenten meer 'eigen belastinggebied' te geven. Die voorstellen zijn bouwstenen voor de volgende kabinetsformatie. Deze voorstellen lijken gemeenten 'lucht' te geven, maar doen dat juist niet. Onderdeel van de voorstellen is dat wordt gesteld dat gemeenten kunnen sturen op WMO-taken en dat die daarom onderdeel kunnen zijn van financiering uit eigen middelen. Hiervoor is aangegeven dat juist op WMO (en jeugdzorg) gemeenten die ruimte NIET hebben.

En tenslotte: Nóg principiëler: Strijdigheid met internationale verdragen
Nederland is mede-ondertekenaar van het Europees Handvest voor Lokaal Zelfbestuur van de Raad van Europa.
In dat handvest is in artikel 9 over toereikende financiële dienen te beschikken die passen bij de hun toegewezen verantwoordelijkheden.

In datzelfde artikel staat ook een passage over het beschermen van de financieel zwakkere lokale besturen. In eerdere rapporten heeft de Raad van Europa zich al kritisch uitgelaten over de toewijzing en verdeling van middelen voor gemeenten in Nederland. Maar dat was vòòr de decentralisaties van WMO en Jeugdzorg. De tijd is rijp om de bepalingen van artikel 9 nu echt te gaan naleven.

Conclusie en aanbeveling tot oplossing:
Het is eerdere gezegd: deze wijze van financiering vanuit het Rijk tast de sociale cohesie van de samenleving tot in de haarvaten aan en biedt een arme gemeente enkel nog het perspectief tot verdere armoede.

2015 zijn de 3 transities in het Sociale Domein ingevoerd. Samen met de doorgevoerde kortingen op het gemeentefonds heeft dit de zaak alleen nog maar meer op scherp gezet.
Daarmee zijn de gemeenten feitelijk verworden tot uitvoerend orgaan van het Rijk, dat deze taken heeft gedelegeerd. Maar het Rijk bepaalt nog steeds de wet, de regels en de financiën (gemeenten worden geacht hetzelfde takenpakket uit te voeren, met tot 30% minder geld). Dit terwijl Jeugdzorg, maar ook WMO de afgelopen jaren allen maar verder zijn uitgedijd. En dan stellen we nog maar niet de vraag, of dit komt omdat men op gemeentelijk niveau veel beter kan monitoren, of dat het ook nog eens zo kan zijn dat onbeperkt aanbod ook zelf de vraag schept……

Oplossing en aanbevelingen: Als we de vragen waar we ons nu voor gesteld zien als volgt samenvatten, kunnen we de volgende aanbevelingen doen:

1) Sociaal Domein – WMO – Jeugdzorg – wettelijk en open einde
Maak een separaat fonds, los van het Gemeentefonds, en oormerk dit geld.

2) Extra uitgaven en tekort aan inkomsten, veroorzaakt door de Corona crisis, maakt dat de begroting een enorm gat laat zien, groter dan ooit tevoren en voor iedereen.
Wikkel de schade die gemeenten direct en indirect lijden door de Corona crisis afzonderlijk en integraal af.

3) Klassieke taken van de gemeente.
Keer terug naar een klassiek Gemeentefonds, uitsluitend bedoeld voor deze categorie, en geef daarmee Gemeenteraden weer de ruimte om in samenspraak overeen te komen, welke prioriteiten zij voor hun bevolking zien om een leefbare stad te creëren of te borgen. En grijp hier de kansen aan om het eigen belastinggebied voor gemeenten te vergroten.